

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційне дослідження
Пасічної Валерії Григорівни
«Організаційно-психологічні детермінанти адаптації безробітних на етапі
професійної перепідготовки»,
представленої на здобуття наукового ступеня
кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.10 – організаційна
психологія; економічна психологія

Дисертація Пасічної Валерії Григорівни присвячена вивченню організаційно-психологічних детермінант адаптації безробітних на етапі їхньої професійної перепідготовки.

Актуальність даного предмету дослідження зумовлена необхідністю збереження потенціалу людини, яка опинилася в ситуації безробіття, її психічного й фізичного здоров'я і надання їй можливості оволодіння новою професією з використанням методів психологічного супроводу.

Дисертаційну роботу виконано в межах комплексної науково-дослідної теми: "Психологічні проблеми професійної підготовки та самореалізації фахівців різних галузей практики", номер державної реєстрації 116U007507, що виконувалася на кафедрі психології Університету економіки та права «КРОК».

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що вперше визначено організаційно-психологічні детермінанти адаптації безробітних на етапі їхньої професійної перепідготовки за мотиваційним, соціально-психологічним, професійним і емоційно-вольовим компонентами; доведено ефективність впливу методів психологічного супроводу безробітних на їхні адаптаційні можливості під час професійної перепідготовки; розроблено концептуальну модель психологічного супроводу вторинної адаптації безробітних на етапі перепідготовки.

Окрім того, на основі отриманих результатів дано авторське визначення поняття вторинної адаптації безробітних у професіогенезі і запропоновано методи психологічного супроводу безробітних під час їхньої професійної перепідготовки, що включають психодіагностичний інструментарій дослідження адаптації та технології психологічної допомоги.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що матеріали дослідження використовуються у роботі соціальних працівників Київського міського центру зайнятості під час проведення психологічних тренінгів та консультацій з безробітними (довідка про впровадження від 02.10.2017 №07-10255).

Дисертаційне дослідження є чітко і логічно структурованим, складаючись зі вступу, трьох розділів, висновків і додатків.

У першому розділі дисертації **«Теоретико-методологічні засади вивчення адаптації безробітних»** встановлено, що безробіття спричинює погіршення якісних характеристик робочої сили, втрату працівниками їхніх професійних навичок, кваліфікації, послаблення мотивації до праці, зниження продуктивності праці, відтік найбільш кваліфікованої робочої сили за межі країни.

Надзвичайно важливою проблемою є проблема адаптації безробітних до нових соціально-економічних умов на ринку праці, зокрема, за рахунок професійного перенавчання.

Визначено, що психологічна адаптація безробітних – це процес діалектичної єдності пристосування психологічного, соціального, біологічного, професійного її компонентів до змінених умов і, одночасно, активного перетворення професійного середовища, що відбувається на різних рівнях людської поведінки, де інтегруючи і опосередковану роль відіграють адаптивні можливості, глибинний рівень особистісної трансформації, що зумовлюють активно- адаптаційну чи дезадаптивну стратегію поведінки в професіогенезі.

Встановлено, що трансформація в професіогенезі відбувається в межах психологічної адаптації безробітних і розглядається як багатовекторний процес, який здійснюється на поверхневому зовнішньому рівні, коли у першу чергу змінюються психічні стани, які відносно легко піддаються саморегуляції чи корекції. У подальшому особистісна трансформація охоплює глибинні стійкі властивості особистості, що зачіпають значущі усталені відносини з навколишнім світом її мотиваційну сферу, соціальну активність, самооцінку, риси характеру,

стиль поведінки і діяльність в професіогенезі, на що важко, але можливо вплинути завдяки цілеспрямованим психологічними технологіями.

Другий розділ дисертаційного дослідження **«Організаційно-психологічне підґрунтя дослідження адаптації безробітних під час професійної перепідготовки»** аналізує психодіагностичний інструментарій дослідження психологічних детермінант адаптації безробітних в процесі перенавчання.

Обґрунтування методів організації дослідження будується на розумінні того, що після психологічного супроводу професійного перенавчання безробітні мають працювати в умовах зовнішніх і внутрішніх ризиків ринку праці, у конкурентному середовищі, що накладає свій відбиток на індивідуально психологічні характеристики особистості, мотиваційну, когнітивну, поведінкову та емоційно-вольову сфери людини і потребує інформативного психодіагностичного інструментарію.

На підставі теоретико-методологічного аналізу безробіття як соціально-психологічної проблеми, обґрунтування методів психодіагностики та програми оптимізації індивідуально-психологічного потенціалу адаптації безробітних розроблену концептуальну модель дослідження організаційно-психологічних детермінант та оптимізації психологічного супроводу адаптації безробітних під час перепідготовки, яка включає: мету, етапи, завдання, теоретико-методологічне підґрунтя та організаційно-психологічні детермінанти адаптації безробітних під час перепідготовки

У третьому розділі дисертації **«Емпіричне дослідження організаційно-психологічних детермінант адаптації безробітних під час професійної перепідготовки»** автор вивчає факторне навантаженням змінних провідних організаційно-психологічних детермінант, що зумовлюють внутрішню структуру вторинної адаптації безробітних до професійної перепідготовки.

Отримані результати кореляційних взаємозв'язків та факторної ваги досліджуваних показників та їхні величини дисперсії, гомогенності, стійкості і надійності дають підстави стверджувати про інформативність використаних методик.

За результатами емпіричного дослідження виявлено низькі та задовільні рівні окремих показників адаптаційного потенціалу й адаптаційної мобільності, комунікативної, емоційно-вольової, мотиваційної та соціальної сфер безробітних. У безробітних відмічались труднощі процесу адаптації, соціальної взаємодії, готовності до особистісних змін, ознаки морального дискомфорту, песимістичності, невпевненості у собі, підозрілості, гіпотимності та спостерігався низький рівень емоційної стійкості, що є показаннями до використання методів психологічного супроводу з метою оптимізації індивідуально-психологічного потенціалу адаптації безробітних.

Порівняльний аналіз психодіагностичних зрізів до і після перепідготовки безробітних показав позитивні зміни усіх компонентів вторинної адаптації безробітних.

Таким чином, було доведено високу ефективність запропонованих автором методів психологічного супроводу професійної перепідготовки безробітних з метою оптимізації їхнього індивідуально-психологічного адаптаційного потенціалу.

Науковий доробок Пасічної Валерії Григорівни представлено не лише дисертацією та відповідним її змісту авторефератом, а й розділом колективної монографії, однією статтею у науковому фаховому виданні, шістьма статтями у наукових виданнях, що включені до міжнародних науко-метричних баз, а також сімома статтями і виступами на науково-практичних конференціях.

Зміст автореферату відповідає основним положенням дисертації.

Оцінюючи позитивно проведене дослідження, слід висловити певні побажання, виконання яких не є обов'язковим:

1. Незважаючи на те, що теоретичний (перший) розділ дисертації повністю вирішує поставлені задачі, було б доцільно трохи розширити список проаналізованих наукових джерел за рахунок останніх західних (наприклад, «Personality Change Following Unemployment» (Особистісні зміни в результаті безробіття) Christopher J. Boyce і Alex M. Wood, з Journal of Applied Psychology («Журнал прикладної психології») за 2015 рік) і вітчизняних досліджень

(наприклад, тих, що були виконані в лабораторії організаційної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка, зокрема, Л. Галаган).

2. Стосовно другого розділу принципів зауважень немає. Можливі несуттєві побажання офіційного опонента зумовлені неминучими об'єктивними розбіжностями у наукових поглядах різних представників однієї науки на один і той самий феномен об'єктивної реальності. Точка зору автора дослідження, попри її певну невідповідність точці зору опонента, зумовлена логікою обраної теоретичної бази дослідження і не виходить за рамки науковості, а значить, має повне право на існування як один із багатьох наукових підходів.

3. Незважаючи на те, що третій розділ детально описує хід і результати емпіричного дослідження, виконаного із застосуванням широкого спектру статистичних методів, він виглядає занадто об'ємним. Його можна було б скоротити, об'єднавши деякі підрозділи, без шкоди його вичерпному науковому змісту.

4. Робота не позбавлена граматичних та стилістичних помилок.

Однак, зазначені зауваження ніяк не знижують якості представленої роботи, яка за своєю актуальністю, науковим рівнем, новизною, теоретичним та практичним значенням є прикладом успішного поєднання теоретичної й експериментальної науково-дослідної роботи. Відповідно до результатів роботи можна стверджувати, що її мету досягнуто і поставлені завдання розв'язано на високому науковому рівні.

Висновок: Дисертаційне дослідження Пасічної Валерії Григорівни на тему «Організаційно-психологічні детермінанти адаптації безробітних на етапі професійної перепідготовки», є актуальним, завершеним і самостійним дослідженням, в якому розв'язується вагоме наукове завдання, що має важливе прикладне і наукове значення. Дисертаційна робота відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, а її автор, Пасічна Валерія Григорівна, заслуговує на

присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю
19.00.10 - «організаційна психологія; економічна психологія».

Офіційний опонент:

кандидат психологічних наук,

доцент, доцент кафедри управління проектами

і загальнофахових дисциплін

Навчально-наукового інституту менеджменту і психології

ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»

НАПН України

В.М. Івкін

